

**O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR
TADQIQOTLAR-Jurnali**
1-son. 1-qism. Sentabr-2025

**QO'SHNICHILIK HUQUQINI FUQAROLIK HUQUQIY TARTIBGA
SOLINISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

Qadambayeva Ozoda Umid qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Yurisprudensiya:biznes huquqi 3-bosqich talabasi

E-mail: qadamboyevaozoda2@gmail.com

Ilmiy rahbar: y.f.d., professor **Topildiyev Vohidjon Raximjonovich**

Annotatsiya: Mazkur maqolada qo'shnychilik huquqining fuqarolik-huquqiy tartibga solinishining nazariy va amaliy asoslari tadqiq etiladi. Unda qo'shnychilik munosabatlarining o'ziga xos xususiyatlari, ushbu institutning murakkab va ko'p qirrali huquqiy tabiati, xorijiy olimlar tomonidan ilgari surilgan fikrlar tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy mamlakatlar: Germaniya, Fransiya, Polsha, Rossiya va boshqa davlatlar qonunchiligida qo'shnychilik huquqining tartibga solinishi bo'yicha ilg'or tajribalar ko'rib chiqilib, ularning milliy qonunchilikni takomillashtirishdagi ahamiyati asoslab beriladi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga "Qo'shni huquqi" bobining kiritilishi bilan bog'liq huquqiy islohotlarning dolzarbligi va amaliy natijalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: qo'shnychilik huquqi, mulk huquqi, huquqiy institut, manfaatlar muvozanati, qo'shnilar o'rtasidagi nizolar, huquqiy islohot, xorijiy tajriba.

Annotation: This article examines the theoretical and practical foundations of the civil-law regulation of neighbor law. It analyzes the specific features of neighborly relations, the complex and multifaceted legal nature of this institution, as well as the views expressed by foreign scholars. The paper also reviews best practices in regulating neighbor law in the legislation of foreign countries such as Germany, France, Poland, Russia, and others, and substantiates their significance for improving national legislation. Furthermore, the article highlights the relevance and practical implications of the legal reforms associated with the introduction of the chapter "Neighbor Law" into the Civil Code of the Republic of Uzbekistan.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Keywords: Neighbor law, property rights, civil-law institution, balance of interests, disputes between neighbors, legal reforms, foreign experience.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические основы гражданско-правового регулирования права соседства. Анализируются особенности соседских отношений, сложная и многогранная правовая природа данного института, позиции зарубежных учёных. Рассматривается передовой зарубежный опыт регулирования права соседства в законодательстве Германии, Франции, Польши, России и других государств, обосновывается его важность для совершенствования национального законодательства. Отмечаются актуальность и практические результаты правовых реформ, связанных с введением в Гражданский кодекс Республики Узбекистан главы “Соседское право”.

Ключевые слова: право соседства, право собственности, правовой институт, баланс интересов, споры между соседями, правовая реформа, зарубежный опыт.

KIRISH

Fuqarolik huquqi tizimida mulk huquqi alohida markaziy o'rinni egallaydi. Chunki mulkchilik munosabatlari jamiyatning iqtisodiy asosini tashkil etadi va ularning huquqiy jihatdan mustahkamlanishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, mulk huquqi mutlaq va cheklanmagan erkinlik sifatida emas, balki boshqa shaxslarning qonuniy manfaatlarini bilan uyg'un holda amalga oshiriladi. Shu boisdan ham mulk huquqi institutining huquqiy asoslari konstitutsion normalarda alohida mustahkamlab qo'yilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 66-moddasiga muvofiq, Mulkdor o'ziga tegishli bo'lgan mol-mulkka o'z xohishicha egalik qiladi, undan foydalanadi va uni tasarruf etadi. Mol-mulkdan foydalanish atrof-muhitga zarar yetkazmasligi, boshqa shaxslarning, jamiyat va davlatning huquqlarini hamda qonuniy manfaatlarini buzmasligi kerak[1]. Shuningdek, “Mulkchilik to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 1-moddasida ham ushbu normalar alohida belgilab qo'yilgan ya'ni mulkiy huquqning amalga oshirilishi atrof-muhitga zarar yetkazmasligi, jismoniy, yuridik shaxslarning va davlatning huquqlarini buzmasligi hamda qonun bilan muhofaza qilinadigan manfaatlariga putur yetkazmasligi kerak[2].

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Aynan shu nuqtada qo'shnichilik huquqi tushunchasi paydo bo'lib, u ko'chmas mulk egalari, yer uchastkalari foydalanuvchilari va boshqa qo'shnilar o'rtasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga solishga xizmat qiladi. Qo'shnichilik huquqi mulk egasining o'z yer uchastkasi yoki mol-mulkidan foydalanishdagi erkinligini mutlaq darajada emas, balki qo'shni manfaatlari bilan uyg'unlashtirilgan holda amalga oshirishini nazarda tutadi. Mazkur institut fuqarolik huquqining mulk huquqi va majburiyat huquqi normalari kesishgan nuqtasida joylashgan bo'lib, u nafaqat xususiy manfaatlarni, balki ijtimoiy, ekologik va shaharsozlik talablarini ham qamrab oladi. Shu bois, qo'shnichilik huquqi huquqiy tartibga solinishi bilan boshqa fuqarolik-huquqiy institutlardan ajralib turadi va ko'p qirrali, murakkab huquqiy tabiatga ega. Mazkur murakkablik va amaliy zarurat ushbu institutni qonunchilik darajasida yanada aniq belgilashni taqozo etmoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

XX asr boshlarida qo'shni huquqlarni tavsiflashda mashhur rus tadqiqotchisi I.B. Novitskiy shunday deb yozgan edi: "Zamonaviy hayotda qonun (egallik huquqini istisno etmasdan) nafaqat vakolatlar beradi, balki butun jamiyat va bevosita qo'shnilarga nisbatan majburiyatlarni ham o'z zimmasiga oladi...o'z huquqini amalga oshirayotganda boshqa subyektni o'z huquqini amalga oshirish imkoniyatidan mahrum qiladigan bunday foydalanish shakllarini tanlab bo'lmaydi". Yana olim shunday qo'shimcha qiladi: "Umuman olganda, agar zamonaviy huquq har kim o'z huquqidan foydalanishda birinchi navbatda o'zgaralar manfaatini o'ylashni talab qiladigan darajada kamol topmagan bo'lsa, har qanday holatda ham unga o'z huquqidan foydalanishda, dunyoda yolg'iz emasligini unutmaslik haqida qat'iy taklif bilan murojaat qiladi" [3].

Qo'shni huquqining mohiyatini nufuzli nemis huquqshunos olimi O.F.Girke quyidagicha ta'riflagan: "Qo'shnilar huquqi qo'shni yer uchastkasiga nisbatan huquqiy cheklavlarni o'rnatadi. Bu cheklashlar mazmuni jihatidan servitutlarga o'xshaydi, shunga ko'ra yer egasi yo o'z yer uchastkasidan ma'lum bir foydalanishdan voz kechishi shart, yoki qo'shning harakatini boshqa shaxs sifatida ko'rsatishi shart. Uning ta'kidlashicha, qo'shni huquqlardagi eng muhim cheklov yer egalarining qo'shni yer uchastkasidan kelib chiqadigan ta'sirga (ma'lum darajada) toqat qilish majburiyatidir. O.F. Girke qo'shni uchastkadan ta'sirni jismoniy (havodagi materiallar yoki suvdagi moddalar harakati), shuningdek, moddiy bo'lmagan (gazlar, bug'lar, uchqunlar, hidlar) yoki to'lqinlar harakati (issiqlik, shovqin, yorug'lik, elektr) deb

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

tasnifladi. Olimning fikricha, qo'shni qonuni qo'shniga ham, boshqa qo'shni bo'lmagan yer uchastkalari egalariga ham shunday ta'sir ko'rsatsa qo'llaniladi[4].

Zamonaviy nemis fuqarolik huquqshunoslari K. Shvab va G.Pryuttinglarning fikrlariga ko'ra: "...bir necha qo'shni yer uchastkalari egalarining huquqlari majburiy ravishda cheklangan, chunki to'liq egalik huquqidan foydalanish, qoida tariqasida, qonun bilan istisno qilingan"[5].

Tajriba shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda qo'shni huquqi instituti fuqarolarning kundalik maishiy va xo'jalik ehtiyojlaridan kelib chiqadigan, shu jumladan fan-texnika taraqqiyoti yutuqlariga asoslangan muammolarni hal qilish uchun milliy huquqiy tizimlar tomonidan takomillashtirilayotgan izlanuvchan huquqiy mexanizmdir. Qo'shni huquq birinchi navbatda qo'shnilarning kundalik (tabiiy) ehtiyojlarini qondirishdan kelib chiqadigan munosabatlarni tartibga solishga xizmat qiladi. Shunga qaramay, ularning tahlili shuni xulosa qilish imkonini beradiki, "qo'shni huquq" toifasi yer uchastkasi egasining qo'shni yer uchastkasiga ruxsat etilgan ta'siri shakllarini, uning chegaralarini, qo'shnining bunday ta'sirga toqat qilish majburiyatlarini belgilovchi, shuningdek, qo'shnilar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi fuqarolik-huquqiy normalar to'plami sifatida qaraladi[6].

Rossiya Federatsiyasi Davlat Dumasining Davlat qurilishi va qonunchilik qo'mitasi raisi P.V. Krashennikovning fikriga ko'ra: "Qo'shnilar huquqlari deganda yer uchastkasi egasi qo'shnilar manfaati uchun bardosh berishi kerak bo'lgan oqilona cheklovlar tushuniladi[7].

Qo'shnichilik huquqi institutiga oid xorijiy mamlakatlar qonunchiligida amalga oshirilgan o'zgarishlar va islohotlarga to'xtaladigan bo'lsak, **Rossiya** qonunchiligida qo'shnilarning mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarining manfaatlarini himoya qilishni ta'minlaydigan qo'shni huquqi institutiga bag'ishlangan ko'plab nashrlar mavjud (Abramova, Vinichenko, Nefedova, Andreeva, Voronovoy va boshqalarning asarlari). Professor O.I. Krassov bu mavzuga alohida e'tibor beradi. U o'z asarlaridan birida shunday yozadi: "Mulk huquqining mutlaq erkinligi illyuziyasi, mustahkam ildiz otgan "mening uyim – mening qal'am" g'oyasi va mulkdorning o'z mulkidan o'zi xohlagancha foydalanishi mumkinligiga ishonch ko'pincha qo'shni yer egalari o'rtasida jiddiy va ko'pincha hal qilib bo'lmaydigan qarama-qarshiliklar va nizolarning paydo bo'lishiga olib keladi. Shuning uchun ham qo'shni yer egalari o'rtasidagi munosabatlarni imkon qadar tartibga solish zaruriyati mavjud"[8].

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Yu.V. Vinichenko "Rossiyada qo'shnichilik huquqining tarixiy boshlanishi"[9], shuningdek, Yu.V. Vinichenko, N.P. Aslanyan, O.A. Porotikova "Rossiyada qo'shnichilik huquqi" kabi tadqiqotchilar o'z asarlarida [10] Rossiyada qo'shni huquqlarni huquqiy tartibga solish ikki shaklda shakllanganligini ta'kidlaydilar: munosabatlarni tartibga solishning shartnomaviy asosini nazarda tutuvchi xususiy huquq va shaxsga tegishli yer uchastkasidan foydalanishga ma'muriy cheklovlarini o'rnatadigan ommaviy huquq. Qo'shni yer uchastkalariga tutashgan hududlarni rivojlantirish bilan bog'liq aksariyat masalalar, qo'shimcha binolarni joylashtirish tartibi, shu jumladan ulardan foydalanish yoqimsiz hid yoki shovqin bilan birga bo'lishi mumkin bo'lgan masalalar ma'muriy tartibga solinadi. Xususiy huquqni tartibga solish xususiy servitutga o'xshash usulga asoslanadi, bunda uchastkaning egasi o'ziga tegishli bo'lgan ko'chmas mulk obyektidan foydalanish huquqini ixtiyoriy ravishda cheklaydi. [11].

Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasi inson va fuqaroning huquq va erkinliklarini amalga oshirish boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini buzmasligi kerakligini belgilab bergan, yerga va boshqa tabiiy resurslarga egalik qilish, ulardan foydalanish va ularni tasarruf etish, agar bu atrof-muhitga zarar yetkazmasa va boshqa shaxslarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini buzmasa, ularning mulkdorlari tomonidan erkin amalga oshiriladi[12].

Rossiya Federatsiyasi Uy-joy kodeksi ham turar-joy binolaridan foydalanishda qo'shnilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini hisobga olish zarurligi to'g'risidagi qoidalarni o'z ichiga oladi. Qo'shnilarning huquqlari va qonuniy manfaatlari muntazam ravishda buzilgan taqdirda, qonun ijtimoiy ijara shartnomasini bekor qilish va ijarachini va uning oila a'zolarini boshqa yashash joyini bermasdan chiqarib yuborish imkoniyatini beradi.(Rossiya Federatsiyasi Uy-joy kodeksining 83, 91-moddalari) [13].

Boshqa shtatlarga kelsak, ularning ko'pchiligida qonun hujjatlarida shakllangan qo'shni huquqining alohida instituti mavjud. Ushbu institut Germaniyada batafsil tartibga solinadi, xususan: **Germaniya** Fuqarolik Kodeksida daraxt yoki butadan qo'shni yer uchastkasiga tushgan mevalar ushbu yer uchastkasining mevalari deb e'tirof etiladi. Agar qo'shni beixtiyor qurilishni amalga oshirsa, qo'shnisi chidashi kerak, agar u ilgari e'tiroz qilmagan bo'lsa, lekin davriy to'lov talab qilinishi mumkin. Agar qo'shni chegarada biron-bir o'simlik yoki daraxt o'sadigan bo'lsa, mevalar ikkalasiga teng hisoblanadi[14]. Shuningdek, Germaniya Fuqarolik kodeksi 907-

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

moddasiga ko'ra: Yer uchastkasining egasi qo'shni yer uchastkasida ularning mavjudligi yoki foydalanishi mulkdorning yer uchastkasiga aniq salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan obyektlar ishlab chiqarilmasligini talab qilishi mumkin. Agar o'rnatish chegaradan ma'lum masofa yoki boshqa himoya choralari ko'rsatuvchi yer qonunchiligi qoidalariga javob bersa, o'rnatishni olib tashlash faqat ruxsat berilmagan ta'sir haqiqatda sodir bo'lganda talab qilinishi mumkin. 908-modda: Agar yer uchastkasiga qo'shni yer uchastkasi bilan bog'langan bino yoki boshqa inshootning qulashi yoki bino yoki inshoot qismlarining sinishi natijasida unga zarar yetkazilishi xavfi mavjud bo'lsa, mulkdor zarar uchun javobgar bo'lgan shaxsdan zaruriy choralar ko'rishni talab qilishi mumkin. Shuningdek, ushbu Kodeksning 910-modda 1-qismiga muvofiq: Yer uchastkasining egasi qo'shni yer uchastkasidan kirib kelgan daraxt yoki butaning ildizlarini kesib tashlashi va saqlashi mumkin. Agar egasi qo'shni yer uchastkasining egasiga ularni olib tashlash uchun oqilona muddat belgilagan bo'lsa va olib tashlash muddat ichida amalga oshirilmasa, xuddi shu narsa shoxlarga ham tegishlidir. 2-qismi: Agar ildizlar yoki shoxlar yer uchastkasidan foydalanishga salbiy ta'sir ko'rsatmasa, egasi bunday huquqqa ega emas. 923-modda: Daraxt chegarasida turgan joyda mevalar va agar daraxt kesilgan bo'lsa, daraxtning o'zi teng ulushlarda qo'shnilarga tegishlidir. Qo'shnilarning har biri daraxtni olib tashlashni talab qilishi mumkin. Olib tashlash xarajatlari qo'shni tomonidan teng ulushlarda qoplanadi. Daraxtni olib tashlashni talab qiladigan qo'shni, agar boshqasi daraxtga bo'lgan huquqidan voz kechsa, xarajatlarni yolg'iz o'zi ko'taradi, bu holda olib tashlashni talab qilgan qo'shni ajratilganidan keyin yakka mulk huquqiga ega bo'ladi. Agar daraxt chegara belgisi bo'lib xizmat qilsa va vaziyatni hisobga olgan holda boshqa tegishli chegara belgisi bilan almashtirilishi mumkin bo'lmasa, olib tashlash to'g'risidagi da'vo istisno qilinadi. Ushbu qoidalar chegarada joylashgan buta uchun ham qo'llaniladi.

Gruziya Fuqarolik kodeksida butun bir bob qo'shni qonunlarga bag'ishlangan. Ularning qonunchiligida qo'shnilarga o'zaro hurmat tamoyili, qo'shni ta'sirlarga toqat qilish majburiyati, sabr-toqat uchun tovon to'lash, chegara inshootlaridan foydalanish, chegara chizig'ini qurish va boshqa ko'plab qoidalar mustahkamlangan[15]. Bu bobning o'ziga xosligi shundaki, deyarli barcha qoidalar Germaniya Fuqarolik Kodeksining kiritilishi natijasidir.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Latviya Fuqarolik kodeksi uchastka qo'shnirikidirm yoki yo'qligini hisobga olmaydi; u umuman uchastkalarni tartibga soladi. Yer uchastkasi egasiga boshqa yer egalarining jamoat xavfsizligi va sog'lig'iga tahdid soladigan obyektlarni qurish taqiqlanadi. Ushbu standart shovqin, hid, kuyikish va boshqalar darajasiga tegishli[16]. Shuningdek, Latviya Fuqarolik kodeksi 1097-moddasiga ko'ra: Qo'shni yer uchastkalarini ajratib turuvchi g'isht inshootlari, to'siqlar, ariqlar va chegaralar, agar ularning holati yoki aniq chegara belgilari faqat ulardan biriga tegishli ekanligini ko'rsatmasa, ikkala qo'shniga birgalikda tegishli bo'ladi. 1099-modda: Agar daraxt shoxlari qo'shnining yeriga yoyib qo'ysa, bunday qo'shni mevani terishga haqli. Ushbu kodeksning 1188-moddasiga muvofiq, qo'shniga yorug'likka to'sqinlik qiladigan bino qurish taqiqlanadi.

Xitoyda qo'shnichilik huquqi XXRning "Mulk huquqlari to'g'risida"gi qonunida, ya'ni "Qo'shnichilik munosabatlari" deb nomlangan ikkinchi bo'limning yettinchi bobida mustahkamlangan. Qo'shnining mulkida biron-bir tuzilmani qurishda zarar yetkazilgan taqdirda tovon to'lash kerak. Xitoy Xalq Respublikasida qo'shnichilik munosabatlari nafaqat qonun hujjatlari, balki mahalliy an'ana va urf-odatlar bilan ham tartibga solinadi[17].

Polsha Fuqarolik kodeksida ham quyidagicha qoidalar batafsil keltirilgan: Ko'chmas mulk egasi o'z huquqini amalga oshirishda qo'shni ko'chmas mulkdan foydalanishga to'sqinlik qiladigan harakatlardan voz kechishi kerak. Shuningdek,

majburiyatga ko'ra servitut belgilanish holatlari, o'tish huquqini belgilashda ijtimoiy va iqtisodiy manfaatlar hisobga olinishi lozimligi, meva, daraxt yoki butadan qo'shni yerga tushgan meva kimning foydasini tashkil qilishi, zararni qoplash, qo'shni yerlarning chegarasida joylashgan devorlar, to'siqlar, dala chegaralari, ariqlar va boshqa shunga o'xshash inshootlardan foydalanish hamda delimitatsiya masalalari ham atroflicha tahlil qilingan[18].

Fransiya qonunchiligida mavjud bo'lgan qo'shnichilik masalalariga ham alohida to'xtaladigan bo'lsak, Fransiya Fuqarolik kodeksining 663-moddasiga muvofiq, Har kim o'z qo'shnisini, shaharlar va chekka hududlarda joylashgan uylari, hovlilari va bog'larini ajratib turadigan devor qurish va ta'mirlashga hissa qo'shishga majburlashi mumkin: to'siqning balandligi ma'lum qoidalariga yoki doimiy va tan olingan odatlarga muvofiq belgilanadi. 670-modda: Umumiy to'siqda joylashgan daraxtlar to'siq kabi taqsimlanadi. Ikki mulkni ajratuvchi chiziqqa ekilgan daraxtlar ham umumiy

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

hisoblanadi. Ular kesilgan yoki ildizi bilan sug'orilganda, bu daraxtlar yarmiga bo'linadi. Mevalar qo'shma mablag'lar hisobidan yig'iladi, shuningdek, ular tabiiy ravishda tushadimi yoki tushishi sabab bo'ladimi yoki ular terilganmi, yarmiga bo'linadi. Har bir mulkdor umumiy daraxtlarni olib tashlashni talab qilish huquqiga ega. Shuningdek Kodeksning alohida 3-bo'limi qo'shnichilik munosabatlariga bag'ishlanadi: ya'ni ushbu bo'limda qo'shnilardan biri ikkinchisining rozilgisiz umumiy devorda biron-bir tarzda, hatto qattiq shisha bilan ham deraza yoki teshik ochishi mumkin emasligi(675-modda), har bir mulkdor yomg'ir suvi o'z yeriga yoki jamoat yo'liga oqishi uchun tomlarni qurishi kerakligi; uni qo'shnisining yeriga oqizishi mumkin emasligi(681-modda) alohida ta'kidlab o'tilgan[19].

Xorijiy mamlakatlar qonunchiligini o'rgangan holda qo'shnichilik institutiga oid milliy qonunchilimizdagi islohotlarga to'xtaladigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga qo'shnilar huquqi bo'yicha yangi bob qo'shilishi ko'zda tutilmoqda va unda muayyan bir chegaralarni belgilash, mavjud mulkka nisbatan kimning huquqi borligi kabi masalalar aks etadi. Bu haqda Toshkent davlat yuridik universiteti kafedra mudiri Nurillo Imomov 2020-yil 10 sentabr kuni AOKAda o'tkazilgan matbuot anjumanida aytib o'tdi[20]. Tadbirda qo'shnichilik munosabatlari bugungi kungacha Fuqarolik kodeksida alohida bob bilan tartibga solinmagani, qo'shnilar o'rtasida nizolar bo'lsa, umumiy qoidalar asosida yechib kinishi qayd etib o'tilgan. "Qo'shni huquqi ilg'or xorijiy davlatlar tajribasida bor. Masalan, Germaniya, Gruziya, Polsha, Fransiya va Rossiya davlatlari fuqarolik kodekslarida qo'shnichilik huquqi degan alohida boblar mavjud. Biz ushbu mamlakatlar tajribasini o'rganib, yangi tahrirdagi Fuqarolik kodeksiga "Qo'shni huquqi" degan bobni kiritdik. Bunda muayyan bir chegaralarni belgilash, mavjud mulkka nisbatan kimning huquqi borligi kabi masalalar aks etadi. Misol uchun, uy-joy, imoratlar qurilayotganda balandligi qancha bo'lishi kerak, u qo'shniga zarar qilmaydimi, o'rtadagi devor kelishib quriladimi yoki birovning mulki hisoblanadimi, simlar, suv quvuri o'tishi, daraxt o'sgan bo'lsa uning shoxidan to'kiladigan mevalar kimniki kabi o'nab masalalar tartibga solingan", dedi Nurillo Imomov. Ma'lum qilinishicha, yangi tahrirdagi Fuqarolik kodeksi loyihasi uchun 50dan ortiq mahalliy, 20dan oshiq xorijiy ekspertlar yordamidan foydalanilyapti. Hujjat 1178ta moddadan iborat bo'lib, uni tayyorlash jarayoni davom etmoqda.

XULOSA sifatida shuni aytishimiz mumkinki, yuqorida keltirilgan tahlillardan ko'rinib turibdiki, qo'shnichilik huquqi fuqarolik huquqi tizimida alohida o'rin

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

tutadigan murakkab va ko'p qirrali institut hisoblanadi. U bir tomondan, mulkdorning o'z yer uchastkasi va mol-mulkidan foydalanish erkinligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan, qo'shnilar, jamiyat va davlat manfaatlari o'rtasida muvozanatni qaror toptirishga xizmat qiladi. Shu sababli qo'shnichilik huquqi nafaqat xususiy manfaatlarni, balki ijtimoiy, ekologik va shaharsozlik ehtiyojlarini ham qamrab oluvchi, o'ziga xos huquqiy tabiatga ega bo'lgan institutdir.

Xorijiy mamlakatlar qonunchiligida qo'shnichilik huquqining aniq belgilangan normalar orqali tartibga solinishi ushbu institutning dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi. Germaniya, Fransiya, Polsha, Rossiya va boshqa davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, qo'shnichilik munosabatlarini qonuniy asosda tartibga solish orqali ko'plab ijtimoiy nizolarni oldini olish mumkin. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksiga "Qo'shni huquqi" bobining kiritilishi ham milliy huquqiy tizimni yanada takomillashtirish, amaliyotda tez-tez uchraydigan nizoli masalalarga huquqiy yechim berish hamda fuqarolarning qonuniy manfaatlari ishonchli himoya qilishga xizmat qiladi. Shunday qilib, qo'shnichilik huquqini huquqiy tartibga solish masalasi bugungi kunda nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa mazkur institutni chuqur ilmiy tadqiq qilish, xorijiy tajribani o'rganish va milliy qonunchilikka moslash orqali samarali mexanizmlarni shakllantirishni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 30.04.2023. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi <https://lex.uz/docs/6445145>
2. 152-XII-сон 31.10.1990. O'zbekiston Respublikasida mulkchilik to'g'risida <https://lex.uz/ru/docs/-111466>
3. Новицкий И.Б. Право соседства // Новицкий И.Б. Избранные труды по гражданскому праву: в 2 т. – М.: Статут, 2006. – Т. 1. – С. 82–111.
4. Gierke O. Deutsches Privatrecht. Zweiter Band. Sachenrecht. – Leipzig: Verlag von Duncker&Humblot, 1905. – 1021 S.
5. Schwab K.H., Prütting H. Sachenrecht. – München: C.H. Beck, 2006. – XVIII, 419 S.
6. "Проблемы формирования института соседского права в Российском Гражданском Праве" номли мақола-Емелькина Ирина Александровна, доктор юридических наук, заведующий кафедрой гражданского права и процесса. Мордовский государственный университет им. Н.П. Огарёва, г. Саранск, 430005, Россия
7. "К вопросу о "Соседских Правах" как объекте Гражданско-правового регулирования" номли мақола-Федосеев П. С. Шматов М. А.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

8. Крассов О.И. Право собственности на землю в странах Европы: Монография. М.: Норма, Инфра-М, 2016. С. 156.
9. Виниченко Ю. В. Исторические начала соседского права в России. Иркутск, 2012. – 82 с.
10. Виниченко Ю. В., Асланян Н. П., Поротикова О. А. Соседское право в России: исторические начала и подходы к пониманию: монография. М.: Юриспруденция, 2014. – 143 с.
11. Топилдиев В.Р. Рим хукуки //Дарслик.–Т.,“Янги авлод. – 2013.
12. П. 3. ст.17, п. 2 ст. 36 Конституции Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993) (с учетом поправок, внесенных законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 N 6-ФКЗ, от 30.12.2008 N 7-ФКЗ, от 05.02.2014 N 2-ФКЗ, от 21.07.2014 N 11-ФКЗ) //Российская газета. 1993. 25.12.
13. Жилищный кодекс Российской Федерации от 29 декабря 2004 г. N 188-ФЗ (ред. от 29.12.2015) // СЗ РФ. 2005. N 1 (ч. I). Ст. 14.
14. Гражданское уложение Германии. М.: ВолтерсКлувер, 2008. Кн. 1. С. 342. Artikel 906, 911-914 Bürgerliches Gesetzbuch, BGB. German Civil Code BGB
https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html
15. Гражданский кодекс Грузии / Науч. ред. З.Г. Биквава; пер. с грузинского. СПб., 2002. Ст.174-182.
16. Гражданский кодекс Латвийской республики / Науч. ред. Н.Э. Лившиц; пер. с латышского. СПб., 2001. Ст.1082-1129.
17. 物权行为的法律 Закон КНР «О вещных правах», принят 16 марта 2007. Раздел 2 глава 7 ст. 84-92//
- 18.<https://webfilessc1.blackbaud.com/files/support/helpfiles/npoconnect/content/resources/attachments/poland-civil-code.pdf>
19. II bob: Qonun bilan belgilangan servitutlar (649-685-1-moddalar) - Legifrance
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006136253/#LEGISCTA000006136253
- 20.Yangi tahrirdagi Fuqarolik kodeksiga «Qo'shni huquqi» bobi qo'shiladi
<https://kun.uz/40718944>
21. Гилязетдинова Г.Р. “Правовое регулирование соседских отношений: состояние и перспективы” «Российский государственный университет правосудия».